3.1. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2024 m. sprendimų bylose prieš Lietuvą reikšmė

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės institutas
Prof. dr. Danutė Jočienė
El. paštas djociene@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-24-01-17

Santrauka. *2024 m. lapkričio 18 d. duomenimis, Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT, Strasbūro teismas, Teismas) buvo priėmęs 15 baigiamųjų aktų bylose prieš Lietuvą: 8 sprendimus (dėl bylos esmės) ir 7 nutarimus dėl peticijų (ne)priimtinumo, tarp kurių ir žymioji byla – EŽTT Didžiosios kolegijos nutarimas byloje Duarte Agostinho ir kiti prieš Portugaliją ir 32 kitas valstybes[1] (tarp kurių – ir Lietuva). Taigi bylose prieš Lietuvą išnagrinėtų peticijų skaičius 2024 m. nėra gausus. Šiame straipsnyje analizuojami kai kurie įdomūs, aktualūs 2024 m. EŽTT bylose prieš Lietuvą priimti sprendimai dėl esmės ir nutarimai dėl nepriimtinumo, akcentuojant tam tikrus, manytina, svarbius aspektus Lietuvos teisės ar paties Teismo jurisprudencijos požiūriu. Minėtas Didžiosios kolegijos nutarimas byloje Duarte Agostinho ir kiti prieš Portugaliją ir 32 kitas valstybes šiame straipsnyje nėra analizuojamas.*

Reikšminiai žodžiai: *EŽTT, EŽTK, bylos prieš Lietuvą, žmogaus teisės.*

Įvadas

2024 m. bylų prieš Lietuvą statistika nėra gausi[2]. Tai būtų galima paaiškinti, be kita ko, ir tuo, kad Europos Žmogaus Teisių Teisme keitėsi teisėjas, išrinktas nuo Lietuvos Respublikos: naujai išrinktas teisėjas Gediminas Sagatys 2024 m. balandžio 16 d. pradėjo savo darbą Teisme, o nuo 2013 m. lapkričio 1 d. čia dirbęs profesorius Egidijus Kūris – baigė. Nėra ir labai sudėtingas problemas apimančių sprendimų šiose bylose. Tai visų pirma iliustruoja faktas, kad nė viena iš tų bylų nebuvo nagrinėjama EŽTT Didžiojoje kolegijoje, kuri pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK, Europos žmogaus teisių konvencija, Konvencija) 43 straipsnio 2 dalį nagrinėja sudėtingus Konvencijos arba jos protokolų aiškinimo ar taikymo klausimus[3] arba bylas, kuriose keliamos rimtos visuotinės svarbos problemos. Šiame kontekste

1 EŽTT Didžiosios kolegijos 2024 m. balandžio 9 d. nutarimas byloje *Duarte Agostinho ir kiti prieš Portugaliją ir 32 kitas valstybes*, peticijos Nr. 39371/20, žiūrėta 2024 m. lapkričio 28 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:[%2239371/20%22],%22itemid%22:[%22001-233261%22]}.

2 Pagal LR teisingumo ministerijos pateikiamus duomenis, 2023 m. bylose prieš Lietuvą EŽTT priėmė 20 baigiamųjų aktų (sprendimų dėl esmės ir nutarimų dėl priimtinumo), o 2022 m. – 21; žiūrėta 2024 m. lapkričio 28 d., https://tm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/atstovavimas-eztt/eztt-nutarimai-ir-sprendimai-bylose-pries-lietuva/.

3 Pavyzdžiui, 2023 m. EŽTT Didžioji kolegija priėmė 2023 m. sausio 23 d. sprendimą byloje *Macatė prieš Lietuvą* (peticijos Nr. 61435/19), o 2022 m. pateikė konsultacinę išvadą pagal Konvencijos Protokolą Nr. 16 pagal Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą Nr. P16-2020-002.

primintina, kad Lietuva dalyvavo byloje *Duarte Agostinho ir kiti prieš Portugaliją ir 32 kitas valstybes*, kurioje, kaip minėta, priimtas Didžiosios kolegijos nutarimas, tačiau ji tik įstojo į šią bylą, nebuvo pagrindinė bylos šalis. Kalbant apie 2024 m. Strasbūro teisme nagrinėtas bylas prieš Lietuvą paminėtina ir tai, kad EŽTT nebuvo priimta ir tokių sprendimų, kuriuose būtų nustatyta sisteminių[4], šiurkščių ir (ar) masinių žmogaus teisių Lietuvoje pažeidimų, kaip antai nustatytieji 2015 m. gruodžio 8 d. sprendime byloje *Mironovas ir kiti prieš Lietuvą* (peticijų Nr. 40858/12, 29292/12 ir kt.), kuriame konstatuotos sisteminės problemos dėl blogų kalinimo sąlygų Lietuvoje, ar 2017 m. gegužės 23 d. sprendime byloje *Matiošaitis ir kiti prieš Lietuvą* (peticijos Nr. 22662/13 ir 7 kitos peticijos), kuriame konstatuota sisteminė problema dėl to, kad įkalintiems iki gyvos galvos asmenims nesuteikiama „teisė į viltį".

2024 m. sausio 30 d. sprendimas byloje *al-Hawsawi prieš Lietuvą* (peticijos Nr. 6383/17) iš esmės pratęsė seriją EŽTT priimtų sprendimų ne tik prieš Lietuvą (2018 m. gegužės 31 d. sprendimas byloje *Abu Zubaydah prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 46454/11), bet ir prieš kitas valstybes (pavyzdžiui, 2014 m. liepos 24 d. sprendimas byloje *Al Nashiri prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 28761/11; 2014 m. liepos 24 d. sprendimas byloje *Husayn (Abu Zubaydah) prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 7511/13; 2018 m. gegužės 31 d. sprendimas byloje *Al Nashiri prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 33234/12) dėl vadinamųjų slaptųjų kalėjimų buvimo valstybėse Konvencijos dalyvėse fakto ir ten laikytų terorizmu įtariamų asmenų ekstrateritorinio perdavimo. Sprendime byloje *al-Hawsawi prieš Lietuvą*, kaip ir kituose anksčiau priimtuose minėtuose sprendimuose, konstatuota daug Konvencijos pažeidimų, tarp jų Konvencijos 3 ir 5 straipsnių, 6 straipsnio 1 dalies, 8 straipsnio, 13 straipsnių pažeidimai, taip pat dar kartą pabrėžta, kad minėti asmenys pateko į Lietuvos valstybės jurisdikciją, kaip tai suprantama pagal Konvencijos 1 straipsnį, taigi Lietuva yra atsakinga už jų teisių pažeidimus.

3.1.1. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai dėl bylos esmės bylose prieš Lietuvą

Byloje *Bernotas prieš Lietuvą*[5] pareiškėjas kėlė klausimą dėl nepagrįsto valstybės įsikišimo į jo nuosavybės teisių apsaugą pagal Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnį dėl to, kad iš jo buvo pareikalauta sumokėti socialinio draudimo institucijos išmokėtas sumas asmeniui, kurį jis buvo sužalojęs, t. y. padaręs sveikatos sutrikimų, dėl kurių nukentėjęs asmuo turėjo gydytis ir prarado dalį darbingumo. Nenustatęs Pirmojo protokolo pažeidimo, EŽTT konstatavo, kad šiuo atveju nacionaliniai teismai tinkamai įvertino pareiškėjo individualią situaciją, jis galėjo pagal vidaus teisę siekti priteistų sumokėti sumų sumažinimo, nacionalinės institucijos veikė lanksčiai, atsižvelgė į jo pateiktus prašymus priteistų sumų išieškojimą išdėlioti atitinkamam laikotarpiui.

4 Pavyzdžiui, byloje *Mironovas ir kiti prieš Lietuvą* nustatyta Lietuvos teisės sisteminė problema dėl blogų kalinimo sąlygų; byloje *Matiošaitis ir kiti prieš Lietuvą* – teisinio reguliavimo dėl asmenų, nuteistų iki gyvos galvos, „teisės į viltį" (t. y. išeiti į laisvę) nebuvimas.

5 EŽTT 2024 m. sausio 30 d. sprendimas byloje *Bernotas prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 59065/21, žiūrėta 2024 m. lapkričio 27 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-234096%22]}.

Taigi EŽTT nusprendė, kad nors įsikišimo į pareiškėjo nuosavybės teises trukmė buvo ilga, jos negalima laikyti neproporcinga, todėl šiuo atveju buvo pasiekta tinkama konkuruojančių interesų pusiausvyra.

Byloje *M. P. prieš Lietuvą*[6] (peticijos Nr. 59063/21, 2024 m. vasario 6 d. sprendimas) EŽTT nagrinėjo asmens priverstinio stebėjimo psichiatrijos ligoninėje teisėtumo klausimą pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį. Europos Žmogaus Teisių Teismas, pasirėmęs savo jurisprudencija dėl Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies e punkto – Didžiosios kolegijos 2018 m. gruodžio 4 d. sprendimu byloje *Ilnseher prieš Vokietiją* (peticijų Nr. 10211/12 ir 27505/14, 127–134 punktai), nenustatė Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies pažeidimo ir, be kita ko, konstatavo, kad tokia nesavanoriška hospitalizacija (arba asmens laisvės apribojimas) buvo būtina dėl šio asmens sunkios sveikatos būklės ir tokios priemonės būtinumas buvo peržiūrėtas 2021 m. rugsėjo 6 d. sprendimu, remiantis nauju ekspertiniu būklės įvertinimu (20–22 punktai), atliktu praėjus tik 6 mėnesiams po asmens hospitalizacijos. Vis dėlto Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies pažeidimas buvo nustatytas dėl vieno laikotarpio, kuris tęsėsi nuo 2021 m. rugsėjo 6 d. iki rugsėjo 21 d., t. y. 15 dienų. EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad nors psichiatrų ekspertų komisija 2021 m. rugpjūčio 12 d. konstatavo, kad pareiškėjo sveikata pasitaisė ir jis gali būti gydomas ambulatoriškai, jis buvo toliau gydomas ligoninėje, nei vidaus procedūrose, nei procedūrose Europos Žmogaus Teisių Teisme nepateikiant jokio paaiškinimo dėl išleidimo iš ligoninės uždelsimo. Šiame kontekste EŽTT pabrėžė, kad nors valstybei dėl nustatytų formalumų gali reikėti tam tikro laiko asmeniui paleisti, šis laikas turi būti minimalus. Teismas pažymėjo, kad asmens laisvės apribojimas negali būti pateisinamas vien administracinėmis priežastimis, todėl šiuo aspektu konstatavo Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies pažeidimą (23 punktas).

Kitoje byloje *Jakutavičius prieš Lietuvą*[7] EŽTT iš esmės grįžo prie dar 2020 m. byloje *Černius ir Rinkevičius prieš Lietuvą* (peticijų Nr. 73579/17 ir 14620/18, 2020 m. vasario 18 d. sprendimas) nagrinėto aspekto, t. y. valstybės pareigos atlyginti asmens patirtas teisinės pagalbos išlaidas administracinių nusižengimų bylose, kai procedūra asmeniui dėl vienos ar kitos priežasties (pavyzdžiui, kai nepadaryta veika, kai nenustatyta asmens kaltė dėl tokio nusižengimo padarymo) buvo nutraukta. Byloje *Jakutavičius prieš Lietuvą* asmuo sėkmingai apskundė jam skirtą administracinę nuobaudą dėl vairavimo apsvaigus nuo alkoholio. Nors Strasbūro teismas nurodė, kad šis klausimas (turtinio pobūdžio reikalavimas) patenka į „civilinio pobūdžio" taikymo sritį pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, tačiau kartu jis artimai susijęs ir su baudžiamuoju aspektu pagal tą straipsnį, nes pareiškėjui skirta nuobauda buvo administracinio nusižengimo teisenos taikymo rezultatas. EŽTT šioje byloje, skirtingai nei byloje *Černius ir Rinkevičius prieš Lietuvą*, nenustatė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės į bylos nagrinėjimą teisme pažeidimo. EŽTT

6 EŽTT 2024 m. vasario 6 d. sprendimas byloje *M. P. prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 59063/21, žiūrėta 2024 m. lapkričio 27 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-235640%22]}.

7 EŽTT 2024 m. vasario 13 d. sprendimas byloje *Jakutavičius prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 42180/19, žiūrėta 2024 m. lapkričio 27 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-230855%22]}.

nurodė, kad pareiškėjas galėjo kreiptis į teismą ir ginčyti jam skirtą administracinę nuobaudą (76 punktas), tačiau vien to fakto neužtenka, kad valstybė būtų laikoma visiškai įvykdžiusia Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimus, nes Konvencija garantuoja ne teorines ar iliuzines teises, bet praktiškas ir veiksmingas teises (76 punktas, taip pat sprendimo byloje *Černius ir Rinkevičius prieš Lietuvą* 68 punktas). Taigi EŽTT konstatavo, kad pareiškėjui tekusi pareiga padengti savo patirtas administracinio nusižengimo proceso teisinės pagalbos išlaidas, kurios nebuvo kompensuotos vidaus teismų nepaisant jam palankaus sprendimo administracinio nusižengimo bylose, prilygo teisės į teismą apribojimams (78 punktas). Vis dėlto, išanalizavęs, ar tais teisės į teismą apribojimais siekta teisėto tikslo, Strasbūro teismas į šį klausimą atsakė teigiamai, akcentavęs, kad tam tikrais atvejais valstybės viešųjų interesų apsauga, susijusi su jos finansinėmis galimybėmis, gali lemti tam tikrus valstybės išlaidų ribojimus. Vertindamas, ar apribojimai buvo proporcingi, EŽTT analizavo tokius kriterijus: kas buvo svarbu pareiškėjui teisminėse procedūrose, taikomos teisės sudėtingumą ir jo asmeninę situaciją. Tai, kad pareiškėjui buvo paskirta 579 Eur piniginė bauda, taip pat teisės vairuoti atėmimas dvejiems metams, Teismas vertino kaip pakankamai rimtą priemonę. Kartu EŽTT pabrėžė, kad procedūra nebuvo itin sudėtinga: iš esmės buvo sprendžiamas vienas klausimas – kokiais įrodymais remtis: ar policijos atlikto alkotesterio rodmenimis, ar kraujo tyrimo rezultatais. Pareiškėjas taip pat nenurodė, kad jam būtų buvusi reikalinga specializuoto advokato pagalba ar kad procedūra buvo sudėtinga (79–82 punktai). EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad šiuo atveju pareiškėjas patyrė 1 502 Eur išlaidų, kurias sudarė teisinės pagalbos išlaidos ir DNR tyrimas. Pareiškėjas nesiskundė, kad, atsižvelgiant į jo finansinę situaciją, tai jam būtų buvusi nepakeliama, neproporcinga našta. Be to, Teismas pabrėžė, kad pareiškėjo bylinėjimasis nebuvo beprasmis, nes iš esmės jis buvo netekęs teisės vairuoti net dvejiems metams. Taigi nėra pagrindo teigti, kad pasibaigus administracinio nusižengimo procedūrai jo situacija buvo blogesnė nei prieš kreipiantis į teismą (83 punktas). EŽTT atkreipė dėmesį ir į tai, kad Lietuvos teisėje yra numatyta pareiga atlyginti teisinės pagalbos išlaidas administracinių nusižengimų bylose tais atvejais, kai nustatoma, kad atitinkami valstybės pareigūnai ar institucijos veikė neteisėtai. Šiuo atveju Lietuvos teismai nustatė, kad policijos pareigūnų elgesys neviršijo jiems suteiktų įgaliojimų: jie turėjo teisę sustabdyti pareiškėją ir tikrinti jo girtumą; vien faktas, kad vėlesni kraujo tyrimo rezultatai buvo priešingi, nei nustatė policijos pareigūnai, nerodo jų veiksmų neteisėtumo. EŽTT teigė, jog atsižvelgdamas į neįprastas aplinkybes negali konstatuoti, kad policijos paskirta nuobauda pareiškėjui yra valstybės pareigūnų klaida ar kad nacionalinių teismų vertinimas šioje byloje gali būti laikomas aiškiai klaidingu ar savavališku (84punktas). Taigi, priešingai nei ankstesnėje byloje *Černius ir Rinkevičius prieš Lietuvą*, EŽTT nenustatė teisės į bylos nagrinėjimą teisme pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį pažeidimo.

Byloje *M. G. prieš Lietuvą*[8] EŽTT sprendė Konvencijos 3 straipsnio procedūrinio pažeidimo klausimą galimos seksualinės prievartos prieš vaiką byloje. Teismas, konstatuodamas

8 EŽTT 2024 m. vasario 20 d. sprendimas byloje *M. G. prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 6406/21, žiūrėta 2024 m. lapkričio 27 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-233944%22]}.

Konvencijos 3 straipsnio (kankinimų, žiauraus elgesio draudimas) procedūrinį pažeidimą, nurodė, kad valstybė tinkamai neįvykdė jai tenkančios pozityvios pareigos atlikti veiksmingą tyrimą, atsižvelgiant į vaiko pažeidžiamumą ir atitinkamus jo poreikius ilgo baudžiamojo proceso metu, ir priteisė pareiškėjui 8 000 Eur neturtinės žalos atlyginimą. Ilgą proceso trukmę šiuo atveju lėmė netinkamas valstybės pareigūnų elgesys, o pažeidimą – ir pakartotinai paskirta medicininė ekspertizė dėl to, kad ekspertai nepateikė tinkamai argumentuotų išvadų. EŽTT nurodė, kad valstybė turi pozityvią pareigą atlikti tinkamą tyrimą, kuris apima ir tyrimo skubumo (greitumo) aspektą. EŽTT pažymėjo, kad tyrimas buvo gana ilgas – tęsėsi net 5 metus ir 11 mėnesių (103–113 punktai). Pagrindinis veiksnys, lėmęs tokią ilgą trukmę, buvo medicininės ekspertizės, kurios buvo skiriamos siekiant nustatyti pareiškėjo patirtų sužalojimų pobūdį ir rimtumą, ypač trečioji ekspertizė, kuri turėjo pašalinti pirmesnių dviejų ekspertizių neaiškumus ir prieštaravimus, trukusi net 8 mėnesius, kai jokie kiti tyrimo veiksmai nebuvo atliekami (106 ir 107 punktai). Vėliau dar viena ekspertizė buvo atlikta nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme. O psichologinė ekspertizė buvo atlikta tik pareiškėjo prašymu. EŽTT rėmėsi (112 punktas) valstybės pareiga tinkamai ir skubiai, prioritetine tvarka ištirti galimus vaikų seksualinės prievartos atvejus, aiškiai nustatyta 2007 m. Europos Tarybos konvencijoje dėl vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos prieš juos (Lansarotės konvencija), kuri Lietuvai įsigaliojo 2013 m. rugpjūčio 1 d. EŽTT taip pat atkreipė dėmesį į Europos Sąjungos direktyvas, pagal kurias reikalaujama riboti nuo seksualinės prievartos nukentėjusių vaikų, kurie yra seksualinių nusikaltimų aukos, apklausų skaičių ir kiek įmanoma sumažinti medicininių apžiūrų skaičių, kad nebūtų sukeliama papildoma trauma, primenant buvusius įvykius (115 punktas). Be to, EŽTT neįtikino ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo argumentai, kuriais šis teismas pritarė apeliacinės instancijos teismo pozicijai dėl bausmės vykdymo asmeniui, kuris buvo kaltinamas šioje baudžiamojoje byloje pagal Baudžiamojo kodekso 140 straipsnį, atidėjimo. EŽTT nurodė, kad byloje nėra tinkamų ir įtikinamų Lietuvos teismų argumentų, dėl kurių būtinas bausmės vykdymo atidėjimas, taigi nacionalinių teismų paskirta sankcija yra neproporcinga padaryto nusikaltimo sunkumui. Strasbūro teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad atitinkamas Lietuvos įstatymas jau pakeistas ir panaikinta galimybė atidėti bausmės vykdymą asmenims, nuteistiems už seksualinius nusikaltimus (126 punktas).

Panašus veiksmingo tyrimo, susijusio su Konvencijos 3 straipsniu, seksualinio išnaudojimo byloje klausimas nagrinėtas ir EŽTT byloje *E. L. prieš Lietuvą*[9]. Valdžios institucijų aplaidumas (ne)skiriant psichiatrinės ir psichologinės ekspertizės, taip pat tai, kad prokuroras ir dviejų instancijų teismai nenagrinėjo klausimo dėl tokios ekspertizės būtinumo, nepaisydami pareiškėjo argumentų, lėmė Konvencijos 3 straipsnio procedūrinio pažeidimo konstatavimą (55–57 punktai). Šioje byloje EŽTT taip pat rėmėsi byloje *M. G. prieš Lietuvą* jau analizuota Lansarotės konvencija, akcentavęs, kad Lietuvos valstybės institucijos atliko daug veiksmingų tyrimo veiksmų, tačiau minėtos ekspertizės būtinumo klausimo nenagrinėjimas, atsižvelgiant į ypatingas šios bylos

9 EŽTT 2024 m. balandžio 9 d. sprendimas byloje *E. L. prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 12471/20, žiūrėta 2024 m. gruodžio 21 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-235697%22]}.

aplinkybes, lėmė tai, kad valstybė netinkamai įvykdė savo pareigą veiksmingai ištirti žiaurų elgesį, kurį pareiškėjas galimai patyrė globos namuose (56 punktas).

Kaip manytina, bene svarbiausioje byloje *Sacharuk prieš Lietuvą*[10] EŽTT nustatė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies (Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) pažeidimą, o kaltinimą Konvencijos 7 straipsnio (Nėra bausmės be įstatymo) pažeidimu atmetė. Ši EŽTT pateikta peticija priminė seną istoriją, už kurią pareiškėjui A. Sacharukui 2017 m. baudžiamąja tvarka buvo skirta 1 882 Eur bauda už tai, kad 2010 m. sausio mėn. Seimo sesijoje jis kelis kartus balsavo naudodamas kito parlamentaro kortelę (nuteistas už įgaliojimų viršijimą ir neteisėtą oficialaus dokumento panaudojimą). EŽTT aiškiai nurodė, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas iš naujo nenagrinėjo A. Sacharuko bylos, kai buvo pateiktas antras kasacinis. Kasacinį skundą nagrinėjant pirmą kartą, kolegijoje buvo teisėjas, pirmininkavęs kolegijai, kuri panaikino Lietuvos apeliacinio teismo išteisinamąjį nuosprendį ir, kaip teigia pareiškėjas, sudarė prielaidas tikėti jo kaltumu. Taigi, antrojo kasacinio skundo nagrinėjimo procese dalyvaujant tam pačiam teisėjui, A. Sacharuko teisėtos (pagrįstos) abejonės dėl teisėjo šališkumo buvo pagrįstos ir nebuvo niekaip paneigtos. Todėl jo prašymas pakeisti tą teisėją turėjo būti priimtas ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas turėjo jį patenkinti. EŽTT taip pat nurodė, jog vis dėlto A. Sacharukas galėjo suprasti, už ką jis teisiamas, nes baudžiamosios normos yra aiškios, nors ir sutiko su pareiškėjo argumentu, kad toks jo nuteisimas neturi precedento Lietuvoje. Pareiškėjas tvirtino, kad balsavimas už kitą parlamentarą Lietuvos Respublikos Seime yra paplitęs ir baudžiamoji atsakomybė už tai dar niekam nebuvo taikyta, todėl jis šiuo aspektu dar ir diskriminuojamas, be to, jo nuomone, Lietuvos teismai nepagrįstai išplėtė baudžiamosios atsakomybės taikymo ribas jo atžvilgiu. EŽTT palaikė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo argumentą, kad taikant baudžiamąją atsakomybę turi būti griežtai laikomasi įstatymo, o tokie argumentai kaip neteisėta praktika ar precedentas, kuris prieštarauja teisei, šiuo atveju nėra svarbūs, todėl EŽTT nenustatė jokio pažeidimo ar savavališkumo taikant pareiškėjui baudžiamosios teisės normas, taigi ir Konvencijos 7 straipsnio pažeidimo. Kodėl ši byla yra svarbi Lietuvai? Galima teigti, jog ji iliustruoja faktą, kad Lietuvos teismai taip ir nepasimokė iš savo senų klaidų, kurias, be kita ko, lėmė tuometės teisės nuostatos, pažeidusios asmens teisę į nešališką teismą objektyvaus nešališkumo kontekste (žr. 2000 m. spalio 10 d. sprendimo byloje *Daktaras prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 42095/98, 30–38 punktus). Be to, itin panaši ar net identiška teisinė problematika subjektyvaus teismo nešališkumo kontekste konstatuota byloje *Dainelienė prieš Lietuvą*[11], kurioje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas nenusišalino nuo kasacinio proceso tvarka nagrinėjamos bylos, nors jo sūnus buvo prokuroras toje byloje. Taigi Lietuvos teismai turėtų labai argumentuotai

10 EŽTT 2024 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje *Sacharuk prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 39300/18, žiūrėta 2024 m. gruodžio 21 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-237818%22]}.

11 EŽTT 2018 m. spalio 16 d. sprendimas byloje *Dainelienė prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 23532/14, žiūrėta 2024 m. gruodžio 21 d., https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-189165&filename=CASE%20OF%20DAINELIEN%C4%96%20v.%20LITHUANIA%20-%20%5BLithuanian%20Translation%5D%20by%20the%20Chancellery%20of%20the%20Government%20of%20the%20Republic%20of%20Lithuania.pdf.

išnagrinėti asmenų prašymus dėl vieno ar kito teisėjo šališkumo bylose, o ir patys teisėjai turėtų kelti klausimą dėl savo galimo subjektyvaus šališkumo esant bent menkiausiai abejonei.

Vienas paskutiniųjų 2024 m. sprendimų – EŽTT sprendimas byloje *Girdauskienė prieš Lietuvą*[12], kuriame konstatuotas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimas dėl teisės į bylos nagrinėjimą teisme apribojimų, kuriais buvo pažeista pareiškėjos teisės į teismą esmė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo paskirstytų bylinėjimosi civilinėje byloje išlaidų, kai šis teismas priteisė pareiškėjai dideles bylinėjimosi išlaidas, kurios iš esmės dvigubai viršijo jai priteistą byloje sumą. Nors Lietuvos Aukščiausiasis Teismas turėjo galimybę sumažinti pareiškėjai skiriamas padengti bylinėjimosi išlaidas, jis to nepadarė ir nepateikė jokių argumentų dėl tokio savo sprendimo. Šiame kontekste EŽTT, remdamasis 2022 m. gegužės 12 d. sprendimu byloje *Dragan Kovačevič prieš Kroatiją* (peticijos Nr. 49281/15, 83 punktas), priminė, kad teismai pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį privalo pateikti savo sprendimo motyvus ir argumentus. Pareiškėja tvirtino, jog dėl to, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimas yra galutinis ir jo negalima apskųsti, buvo pažeistas ir Konvencijos 13 straipsnis. Vis dėlto EŽTT atmetė šį skundą kaip nepriimtiną ir priminė, kad Konvencijos 13 straipsnis negarantuoja apskundimo teisės ar teisės į antrojo lygio instanciją, ir vien dėl fakto, kad aukščiausiosios instancijos teismų sprendimas negali būti toliau skundžiamas, minėta nuostata nepažeidžiama (26 punktas).

3.1.2. Peticijos bylose prieš Lietuvą, 2024 m. išbrauktos iš Europos Žmogaus Teisių Teismo bylų sąrašo

Peticija byloje *Ivanauskas prieš Lietuvą* (Nr. 19420/20) 2024 m. birželio 13 d. trijų teisėjų komiteto nutarimu buvo išbraukta iš bylų sąrašo pagal Konvencijos 37 straipsnio 1 dalies a punktą (pareiškėjas nebepalaiko savo peticijos) dėl to, kad pareiškėjas neatsakė į Teismo siųstus laiškus. Pareiškėjas, remdamasis Konvencijos 3 straipsniu, skundėsi žiauru ir nežmonišku elgesiu kalėjime. Įdomu tai, kad šiuo atveju EŽTT išsiuntė pareiškėjui net tris registruotus laiškus su priminimais pateikti atsakymus (poziciją) į Teismo užklausas. Anksčiau EŽTT išbraukdavo peticiją iš sąrašo net ir po vieno tokio laiško išsiuntimo, jei nesulaukdavo pareiškėjo reakcijos ar atsakymo (pavyzdžiui, peticija byloje *Audrius Zakarka prieš Lietuvą* (Nr. 3148/21, 2023 m. spalio 12 d. trijų teisėjų komiteto nutarimas išbraukti peticiją iš bylų sąrašo) išbraukta po vieno EŽTT siųsto registruoto laiško, pareiškėjui į jį neatsakius; peticija *Sanian prieš Lietuvą* (Nr. 23562/05) 2011 m. spalio 18 d. septynių teisėjų kolegijos nutarimu išbraukta iš bylų sąrašo taip pat po vieno tokio EŽTT laiško išsiuntimo pareiškėjui, bet šiuo atveju EŽTT prieš tai kreipėsi į įkalinimo įstaigos administraciją ir paprašė informuoti, ar pareiškėjas vis dar ten kalinamas.

Įdomu tai, kad tų pačių 2024 m. spalio 24 d. trijų teisėjų komiteto nutarimu byloje *Ažukas prieš Lietuvą* (Nr. 12192/22) peticija, kurioje pareiškėjas pagal Konvencijos 3 straipsnį skundėsi

12 EŽTT 2024 m. lapkričio 12 d. sprendimas byloje *Girdauskienė prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 54171/21, žiūrėta 2024 m. gruodžio 21 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-241438%22]}.

dėl to, kad kalėjime buvo užkrėstas tuberkulioze, taip pat buvo išbraukta iš bylų sąrašo pagal minėtą Konvencijos 37 straipsnio 1 dalies a punktą dėl to, kad pareiškėjas neatsakė į Teismo siųstą registruotą laišką pateikti poziciją dėl Vyriausybės pateiktų pastabų. Pareiškėjui neatsakius, peticija buvo išbraukta iš bylų sąrašo tik vieno tokio EŽTT siųsto laiško (priminimo) pagrindu, skirtingai nei byloje *Ivanauskas prieš Lietuvą* (net trys EŽTT laiškai).

Galima teigti, kad EŽTT pozicija šiuo klausimu nėra nuosekli[13] ir kyla abejonė, ar tikrai yra būtina ir proporcinga siųsti pareiškėjui daugiau nei du laiškus, raginančius jį palaikyti savo peticiją ir atsakyti į EŽTT užklausas. Manytina, kad patys pareiškėjai turi būti suinteresuoti tinkamai elgtis, kai jų individualios peticijos nagrinėjamos EŽTT, nes tokia ir yra šios sistemos esmė, o Teismas neturėtų užsikrauti pareigos raginti tai daryti ir prisiimti papildomo administracinio darbo.

3.1.3. Kitos bylose prieš Lietuvos Respubliką Europos Žmogaus Teisių Teisme pateiktos peticijos, kurios 2024 m. buvo pripažintos nepriimtinomis

Gana keistoje byloje *Jankauskas prieš Lietuvą*[14] pareiškėjo pagal Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnį pateiktą peticiją EŽTT atmetė kaip aiškiai nepagrįstą pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies a punktą ir 4 dalį. Šioje peticijoje pareiškėjas skundėsi, kad buvo nepagrįstai panaikinta jo turėta (įgyta) nuosavybės teisė į kelią, kurį jis pats išgrindė (pagerino) ir kuris vedė prie jo nuosavybės teise turimo namo. Šį kelią pareiškėjas pagerino (žvyruotą kelią išgrindė granito trinkelėmis) savo lėšomis ir gavęs visus reikiamus valstybės institucijų leidimus. Nacionalinėse teisminėse procedūrose Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, panaikinęs žemesnių instancijų teismų sprendimus, kuriais buvo palikta pareiškėjo nuosavybės teisė į minėtą kelią, be kita ko, pabrėžė, kad buvę savininkai, kurie supylė žvyruotą kelią tam, kad būtų patogiau patekti į savo namus, niekada nesiekė įgyti nuosavybės teisių į tą kelią. Taigi pareiškėjas, perimdamas nuosavybės teises į jų namą, negali pretenduoti į daugiau teisių, nei jų turėjo buvę savininkai (30 punktas). Be to, pareiškėjas turi prisiimti tam tikrą riziką dėl galimo įgyjamų teisių į savo įrengtą kelią netikrumo. Europos Žmogaus Teisių Teismas, nors ir sutiko, kad šiuo atveju būta įsikišimo į pareiškėjo nuosavybę, be kita ko, pabrėžė, kad gero valdymo principas paprastai neturėtų trukdyti valdžios institucijoms ištaisyti atsitiktines klaidas, kurios atsirado dėl jų pačių aplaidumo. Taip pat EŽTT priminė fundamentalų Konvencijos sistemos principą, kad būtent nacionalinės institucijos, ypač nacionaliniai teismai, turi pareigą aiškinti vidaus teisę, todėl EŽTT nėra įgaliotas abejoti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo priimtu galutiniu sprendimu, įskaitant jo atliktą teisės aiškinimą šiuo konkrečiu atveju dėl statytojo būtinumo turėti tinkamą teisinį pagrindą tokiai kelio statybai, ar teikti

13 Pavyzdžiui, 2005 m. gruodžio 1 d. septynių teisėjų kolegijos nutarime išbraukti peticiją iš bylų sąrašo pažymėta, kad pareiškėjui buvo išsiųsti net 5 laiškai su raginimais atsakyti į EŽTT užklausas. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 27 d., https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-173073&filename=KISELIS%20v.%20LITHUANIA%20-%20%5BLithuanian%20Translation%5D%20by%20the%20Ministry%20of%20Justice%20of%20the%20Republic%20of%20Lithuania.pdf.

14 EŽTT 2024 m. vasario 13 d. nutarimas byloje *Jankauskas prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 26488/18, žiūrėta 2024 m. lapkričio 27 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-235763%22]}.

poziciją, kaip ir kokia valstybės institucija turėtų duoti tokį statybų leidimą. Be to, EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad ši byla buvo susijusi su miesto planavimo sąlygomis ir aplinkos apsauga, o tai yra sritys, kuriose valstybės Konvencijos dalyvės turi didelę veiksmų laisvę. Aišku, EŽTT taip pat pažymėjo, kad bet kuriuo atveju turi būti išlaikyta *teisinga* pusiausvyra tarp individualių ir viešųjų interesų (28 punktas). Teismas nurodė, kad kelias nėra sugriautas (panaikintas), kad pareiškėjui nėra nustatyta jokių apribojimų naudotis keliu, jam nebekyla pareiga remontuoti kelią, nes tai dabar yra savivaldybės atsakomybė; be to, kelias buvo įrengtas ne tik pareiškėjo, bet ir kaimynų lėšomis. Pareiškėjas gali kreiptis dėl žalos atlyginimo atskira tvarka, jei mano, kad patyrė žalą dėl kelio įrengimo. Taigi pareiškėjo skundas, EŽTT nuomone, yra aiškiai nepagrįstas ir turi būti atmestas (29–32 punktai).

Labiau intriguojančiu galėtų būti laikomas EŽTT trijų teisėjų komiteto 2024 m. kovo 19 d. nutarimas atmesti peticiją kaip nepriimtiną byloje *Kirkorov prieš Lietuvą*[15]. Šioje peticijoje žinomas Rusijos dainininkas F. Kirkorovas skundėsi Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnio pažeidimu dėl jam nustatyto draudimo trumpam atvykti į Lietuvą. Pareiškėjas teigė, kad toks draudimas yra jo politinių įsitikinimų cenzūra. Pareiškėjas taip pat skundėsi Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnio (Nuosavybės apsauga) pažeidimu, nes jis negali gauti pajamų iš jau anksčiau suplanuotų koncertų Lietuvoje ir tokios taikomos priemonės yra diskriminacinės jo atžvilgiu pagal Konvencijos 14 straipsnį (Diskriminacijos draudimas). Įdomiausiu šios europinės bylos aspektu galima laikyti EŽTT spręstą klausimą, ar šiuo atveju buvo įsikišta į pareiškėjo saviraiškos laisvę, kaip tai suprantama pagal Konvencijos 10 straipsnį. EŽTT, remdamasis savo sprendimais bylose, susijusiose su Konvencijos 9 straipsniu (Minties, sąžinės ir religijos laisvė) (49 ir 50 punktai), taip pat 1995 m. balandžio 27 d. sprendimu byloje *Piermont prieš Prancūziją* (51–53 punktai), pabrėžė, kad uždraudimas atvykti į šalį (žr. nutarimo 51 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją), kuris taikomas pareiškėjui nuo 2021 m. ir kurį patvirtino Lietuvos administraciniai teismai, gali būti laikomas įsikišimu į pareiškėjo saviraiškos laisvę (53 punktas). EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad Konvencijos 10 straipsnis yra taikomas „nepaisant valstybės sienų“, todėl jis taikomas vienodai tiek valstybės piliečiams, tiek užsieniečiams. Valstybė gali riboti informacijos, kuri gaunama iš užsienio, laisvę, tačiau tokie ribojimai turi būti pateisinami pagal Konvencijos 10 straipsnio 2 dalį. Analizuodamas teisėtumo aspektą, EŽTT, be kita ko, aptarė rusiškos dezinformacijos sklaidos Lietuvoje problematiką, „sovietų eros šlovinimo“ priemones ir nurodė, kad Vyriausiasis administracinis teismas, analizuodamas klausimą, ar buvo būtina uždrausti pareiškėjui atvykti į Lietuvą dėl nacionalinio saugumo ir viešosios tvarkos apsaugos interesų, taip pat rėmėsi ES direktyvos 2004/38/EB 27 straipsnio 2 ir 3 dalimis ir ES Teisingumo Teismo sprendimu byloje C-331/16, kurioje analizuota „visuomenės saugumo“ koncepcija. ES Teisingumo Teismas yra pabrėžęs, kad jei asmens veiksmai kelia grėsmę Europos Sąjungos fundamentalioms vertybėms, įtvirtintoms ES sutarties 2 ir 3 straipsniuose, valstybės gali imtis priemonių prieš tokius veiksmus. EŽTT,

15 EŽTT 2024 m. kovo 19 d. nutarimas byloje *Kirkorov prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 12174/22, žiūrėta 2024 m. lapkričio 27 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-239089%22]}.

remdamasis Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucija, nurodė, jog Lietuvos valstybės institucijų sprendimas pareiškėją vertinti kaip keliantį grėsmę valstybės nacionaliniam saugumui ir viešajai tvarkai buvo nei savavališkas, nei be pagrindo, o teisėtas, būtinas ir proporcingas siekiamam teisėtam valstybės tikslui. Todėl pareiškėjo skundai pagal Konvencijos 10 straipsnį buvo pripažinti kaip aiškiai nepagrįsti ir atmesti (67 punktas). Dėl galimo Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnio pažeidimo EŽTT nurodė, kad, atsižvelgiant į tai, jog pareiškėjui buvo taikomas draudimas atvykti į Lietuvą, gali būti tam tikrų abejonių dėl to, ar pareiškėjas galėjo turėti „teisėtų lūkesčių", kuriems taikytinas šio Protokolo, o kartu ir Konvencijos 14 straipsnis (kuris netaikomas vienas – *autorės past.*). Vis dėlto pareiškėjas nepareiškė civilinio ieškinio dėl žalos atlyginimo Lietuvos teismuose, t. y. nepasinaudojo Lietuvos teisėje numatyta teisių gynimo priemone (žr., *mutatis mutandis*, *Povilonis prieš Lietuvą* (2022 m. kovo 15 d. nutarimas dėl priimtinumo), peticijos Nr. 81624/17, 37 punktas *in fine*).

Dar vienas nutarimas dėl nepriimtinumo priimtas byloje *Rinat Nasyrov prieš Lietuvą*[16]. Byla susijusi su pareiškėjo skundu pagal Konvencijos ketvirtojo protokolo 2 straipsnį dėl to, kad valdžios institucijos nepagrįstai neleido jam išvykti iš Lietuvos vykstant baudžiamajam procesui, kuriame jis buvo įtariamas prekyba poveikiu siekiant gauti daugkartinę Lietuvos vizą. Pareiškėjas buvo sulaikytas Lietuvoje, teismai leido jį suimti. Vėliau prokuroras nusprendė pareiškėją paleisti iš suėmimo ir taikyti kitas kardomąsias priemones: iš pareiškėjo buvo paimti asmens tapatybės dokumentai, įskaitant Rusijos pasą, jis turėjo pateikti rašytinį pasižadėjimą neišvykti iš savo gyvenamosios vietos Vilniuje ir sumokėti 30 000 Eur užstatą. EŽTT priminė, kad Konvencijos ketvirtojo protokolo 2 straipsnyje kiekvienam asmeniui garantuojama teisė laisvai judėti, taip pat teisė išvažiuoti iš bet kurios šalies į kitą asmens pasirinktą šalį, į kurią jis gali būti įleistas. Bet kokia šią teisę ribojanti priemonė turi būti teisėta, ja turi būti siekiama vieno iš šio Konvencijos straipsnio 3 dalyje nurodytų teisėtų tikslų ir turi būti užtikrinta teisinga viešojo intereso ir asmens teisių pusiausvyra (žr. sprendimo byloje *Baumann prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 33592/96, 61 punktą ir 2006 m. gegužės 23 d. sprendimo byloje *Riener prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 46343/99, 109 punktą). Dėl apribojimo proporcingumo Teismas nurodė, kad pareiškėjui buvo pareikšti kaltinimai dėl nusikalstamos veikos, už kurią numatyta laisvės atėmimo bausmė, padarymo. Tokiais atvejais Konvencija leidžia valstybėms tam tikromis aplinkybėmis taikyti laisvę ribojančias priemones, siekiant užtikrinti veiksmingą baudžiamojo persekiojimo eigą. Įpareigojimas neišvykti iš gyvenamosios vietos gali būti proporcingas kaltinamojo laisvės apribojimas. EŽTT nurodė, kad nacionalinis teismas iš karto panaikino pareiškėjui kardomąsias priemones nustatęs, kad jos nebereikalingos tinkamam teisingumo vykdymui, nors baudžiamasis procesas prieš jį tebevyko (20 punktas). EŽTT pažymėjo, jog šiuo atveju jis neturi pagrindo konstatuoti, kad pareiškėjui priemonės buvo taikomos automatiškai, neribojant jų apimties ar trukmės. Lietuvos valdžios institucijos užtikrino teisingą pusiausvyrą tarp viešojo intereso tinkamai organizuoti baudžiamąjį procesą ir pareiškėjo

16 EŽTT 2024 m. balandžio 11 d. nutarimas byloje *Rinat Nasyrov prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 41738/19, žiūrėta 2024 m. gruodžio 21 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-235639%22]}.

asmeninio intereso naudotis judėjimo laisve. Taigi pareiškėjo skundas turi būti atmestas kaip aiškiai nepagrįstas ir pripažintas nepriimtinu pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies a punktą ir 4 dalį.

Kita peticija – byloje *Rolandas Borisovas prieš Lietuvą*[17] – trijų teisėjų komiteto nutarimu taip pat buvo paskelbta nepriimtina pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalis dėl vidaus gynybos priemonių neišnaudojimo. Šioje peticijoje pareiškėjas skundėsi Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies pažeidimu dėl per ilgo kardomojo kalinimo (suėmimo) laikotarpio (jis tęsėsi 3 metus ir 70 dienų). Įdomu tai, kad šioje byloje EŽTT prisiminė namų arešto taikymo ypatybes (ar net ankstesnių bylų prieš Lietuvą problematiką) ir atkreipė dėmesį į tai, kad šiuo atveju suėmimas pareiškėjui buvo pakeistas namų areštu, o ši priemonė, atsižvelgiant į jos taikymo apimtį ir intensyvumą, išskirtinėmis sąlygomis gali būti laikoma asmens laisvės varžymu pagal Konvencijos 5 straipsnį, pateikdamas nuorodą į Didžiosios kolegijos 2016 m. liepos 5 d. sprendimo byloje *Buzadji prieš Moldovos Respubliką*, peticijos Nr. 23755/07, 104–105 punktus. Teismas taip pat yra atkreipęs dėmesį į tai, kad Lietuvoje namų arešto taikymo sąlygos skiriasi nuo kitose bylose nagrinėtų sąlygų (žr. 2017 m. gegužės 2 d. sprendimo byloje *Lisovskij prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 36249/14, 71 punktą). Šiuo atveju pareiškėjui buvo leista laisvai judėti dienos metu, jis buvo įpareigotas būti gyvenamojoje vietoje tik nuo 22 val. iki 6 val. ryto (13 punktas). Be to, šioje byloje, remdamasis 2013 m. liepos 9 d. sprendimu byloje *Varnas prieš Lietuvą* (peticijos Nr. 42615/06, 62 ir 85–89 punktai), EŽTT priminė, kad LR Civilinio kodekso 6.272 straipsnis suteikia galimybę gauti kompensaciją už per ilgą asmens kardomąjį kalinimą (14 punktas). Tai – Lietuvos teisėje jau išspręstas klausimas[18], LR Vyriausybė šioje byloje pateikė tai iliustruojančių Lietuvos teismų praktikos pavyzdžių. Įdomu tai, kad nutarime dėl peticijos nepriimtinumo byloje *Rolandas Borisovas prieš Lietuvą* EŽTT taip pat nurodė, kad asmuo, neišnaudojęs valstybės vidaus teisėje esančių veiksmingų teisinės gynybos priemonių, iš esmės įpareigoja EŽTT teikti poziciją klausimais, dėl kurių neturėjo galimybės išreikšti savo pozicijos nacionaliniai teismai, taip iš esmės nepaisydamas EŽTT subsidiaraus vaidmens (19 punktas ir jame pateikta nuoroda į bendruosius principus, išdėstytus 2023 m. lapkričio 27 d. Didžiosios kolegijos sprendimo *Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS) prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 21881/20, 138 ir 139 punktuose ir juose nurodytose kitose bylose).

17 EŽTT 2024 m. rugsėjo 17 d. nutarimas byloje *Rolandas Borisovas prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 10495/21, žiūrėta 2024 m. lapkričio 27 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-237588%22]}.

18 Žr. *mutatis mutandis* EŽTT 2013 m. spalio 15 d. nutarimą byloje *Savickas ir kiti 5 prieš Lietuvą* (peticijos Nr. 66365/09), kuriame, atsižvelgiant į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, pripažinta, kad LR Civilinio kodekso 6.272 straipsnio nuostata yra veiksminga teisinės gynybos priemonė proceso ilgumo bylose, kurią reikia išnaudoti, prieš kreipiantis į Europos Žmogaus Teisių Teismą dėl proceso ilgumo. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 27 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22Savickas%22],%22documentcollectionid2%22:[%22JUDGMENTS%22,%22DECISIONS%22],%22itemid%22:[%22001-128229%22]}.

Išvados

1. 2024 m. bylų prieš Lietuvą Europos Žmogaus Teisių Teisme nebuvo gausu, jose nebuvo priimta itin svarbių sprendimų ar nagrinėjamos Lietuvos teisės sisteminės problemos. 2024 m. lapkričio 18 d. duomenimis, EŽTT buvo priėmęs 15 baigiamųjų aktų bylose prieš Lietuvą: 8 sprendimus (dėl bylos esmės) ir 7 nutarimus dėl peticijų (ne)priimtinumo), tarp kurių – ir Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos nutarimas garsiojoje byloje *Duarte Agostinho ir kiti prieš Portugaliją ir 32 kitas valstybes* (tarp kurių – ir Lietuva), visgi šis nutarimas šiame straipsnyje neanalizuojamas.
2. Negausų išnagrinėtų peticijų skaičių 2024 m., matyt, lėmė ir tai, kad Europos Žmogaus Teisių Teisme keitėsi teisėjas, išrinktas nuo Lietuvos Respublikos. Nėra ir labai sudėtingas problemas apimančių sprendimų bylose prieš Lietuvą. Tai visų pirma iliustruoja faktas, kad nė viena iš šių bylų 2024 m. nebuvo nagrinėjama EŽTT Didžiojoje kolegijoje, kuri pagal Konvencijos 43 straipsnio 2 dalį nagrinėja sudėtingus Konvencijos arba jos protokolų aiškinimo ar taikymo klausimus[19] arba bylas, kuriose keliamos rimtos visuotinės svarbos problemos. Šiame kontekste pažymėtina, kad nors Lietuva dalyvavo byloje *Duarte Agostinho ir kiti prieš Portugaliją ir 32 kitas valstybes*, kurioje, kaip minėta, priimtas Didžiosios kolegijos nutarimas dėl nepriimtinumo, ji tik įstojo į šią bylą, nebuvo pagrindinė bylos šalis.
3. 2024 m. EŽTT nagrinėtose bylose prieš Lietuvą nebuvo priimta ir tokių sprendimų, kuriuose būtų nustatyta sisteminių, šiurkščių ir (ar) masinių žmogaus teisių Lietuvoje pažeidimų.
4. 2024 m. sausio 30 d. sprendimas byloje *al-Hawsawi prieš Lietuvą* (peticijos Nr. 6383/17) iš esmės pratęsė seriją EŽTT sprendimų ne tik prieš Lietuvą, bet ir prieš kitas valstybes dėl vadinamųjų slaptųjų kalėjimų buvimo valstybėse Konvencijos dalyvėse fakto ir ten laikytų terorizmu įtariamų asmenų ekstrateritorinio perdavimo. Šiame sprendime, kaip ir kituose anksčiau priimtuose sprendimuose, konstatuota daug Konvencijos pažeidimų, tarp jų Konvencijos 3 ir 5 straipsnių, 6 straipsnio 1 dalies, 8 ir 13 straipsnių pažeidimai, taip pat dar kartą pabrėžta, kad minėti asmenys pateko į Lietuvos valstybės jurisdikciją, kaip tai suprantama pagal Konvencijos 1 straipsnį, taigi Lietuva yra atsakinga už jų teisių pažeidimus.
5. Byla *Sacharuk prieš Lietuvą* dar kartą priminė, kad teismo nešališkumo ir nepriklausomumo klausimas pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį turi būti itin kruopščiai svarstomas nacionalinių teismų. Bylose *E. L. prieš Lietuvą* ir *M. G. prieš Lietuvą* dar kartą akcentuota valstybės pozityvi pareiga atlikti veiksmingą tyrimą galimos seksualinės prievartos prieš vaikus bylose. Jose nustatyta Konvencijos 3 straipsnio (kankinimų, žiauraus elgesio draudimas) procedūrinių pažeidimų. Byloje *Girdauskienė prieš Lietuvą* konstatuotas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimas dėl teisės į bylos nagrinėjimą teisme apribojimų, kurie

19 Pavyzdžiui, 2023 m. EŽTT Didžioji kolegija priėmė 2023 m. sausio 23 d. sprendimą byloje *Macatė prieš Lietuvą* (peticijos Nr. 61435/19), o 2022 m. pateikė konsultacinę išvadą pagal Konvencijos protokolą Nr. 16 pagal Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą Nr. P16-2020-002.

pažeidė pareiškėjos teisės į teismą esmę dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo netinkamai paskirstytų bylinėjimosi civilinėje byloje išlaidų ir ypač dėl nacionalinių teismų pareigos pateikti tinkamus argumentus dėl visų teismo sprendimų.

6. Taigi, kaip rodo 2024 m. bylos EŽTT, jis vis dar konstatuoja teismų padarytus pažeidimus, kurie buvo nustatyti dar pirmosiose priimtinomis pripažintose bylų prieš Lietuvą peticijose Europos Žmogaus Teisių Teisme. Tai kelia klausimą – negi taip nieko ir neišmokome per 29-erius Europos žmogaus teisių konvencijos taikymo Lietuvos teisėje metus (Lietuva Konvenciją ratifikavo 1995 m.), kad negebame laikytis joje nustatytų ir EŽTK išaiškintų Konvencijos standartų, kurie iš esmės sutampa su nustatytaisiais Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (pvz., KT 2015 m. spalio 20 d., 2019 m. sausio 11 d., 2021 m. rugsėjo 7 d. ir kt. nutarimai).

Importance of Judgments of the European Court of Human Rights in Lithuanian Cases in 2024

Mykolas Romeris University Law School
Institute of International and European Union Law
Prof. Dr. Danutė Jočienė
E-mail: djociene@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-24-01-17

Summary. *According to the statistical data of 18 November 2024, the European Court of Human Rights (ECtHR) adopted 15 final acts in the Lithuanian cases: 8 judgments (on the merits) and 7 decisions on the (in)admissibility of the applications, among them – the important decision of the Grand Chamber of the Strasbourg Court in the case Duarte Agostinho and Others v. Portugal and 32 Others (including Lithuania)[20] which is not analysed in this Article.*

Therefore, there were not so many judgments and decisions adopted by the ECtHR in the Lithuanian cases in 2024. Also, it should be observed that in 2024 not a single Lithuanian case was examined by the Grand Chamber of 17 judges of the Strasbourg Court. It means that Lithuanian cases were not raising important legal issues or serious problems concerning the interpretation and application of the European Convention on Human Rights (the Convention or ECHR). Furthermore, not a single Lithuanian case was examined under the pilot procedure or regarded as raising systemic or structural problems at national level. The judgment in the case al-Hawsawi v. Lithuania, adopted by the ECtHR on 30 January 2024, continued the series of so-called „secret prisons" cases, where the Strasbourg Court had established many Convention violations not only in such type of cases against Lithuania, but also in the cases against other States Parties to the Convention. Another more interesting case of 2024 can be mentioned - Sacharuk v. Lithuania, where the Strasbourg Court established violation of the right to a fair trial under Article 6 (1) of the Convention for the reason that the same judge of the Supreme Court of Lithuania was sitting in the examination of the second cassation appeal of the applicant, although he was the presiding judge in the examination of the first cassation appeal lodged by the applicant and such situation created conditions to believe in the guilt of the applicant. Violation of Article 7 as complained by the applicant, was not established by the ECtHR in this case. As regards more interesting inadmissibility decisions adopted by the Strasbourg Court in 2024 in the Lithuanian cases, the decision in the case Kirkorov v. Lithuania could be mentioned. In this case, the famous Russian singer Kirkorov was complaining to the ECtHR about the violation of his rights under Articles 10, 14 of the ECHR, as well as under the First Protocol of the Convention about a violation of his rights to the protection of his property. The main issue in the case was stemming from the fact that this singer due to his political support to the Russian Putin's regime, was not allowed to enter the territory of Lithuania and to have the planned concerts here. The Strasbourg Court rejected this case as being manifestly ill-founded.

Keywords: *ECHR, ECtHR, Lithuanian cases in the ECtHR, Human rights*

20 „EŽTT Didžiosios kolegijos 2024 m. balandžio 9 d. nutarimas byloje *Duarte Agostinho ir kiti prieš Portugaliją ir 32 kitas valstybes*, peticijos Nr. 39371/20", *supra note*, 1.

LIETUVOS TEISĖ

2024

Esminiai pokyčiai

Redaktoriai:
Prof. dr. Lyra Jakulevičienė, Prof. dr. Vytautas Sinkevičius

Vykdančioji redaktorė
Dr. Kristina Kenstavičienė

Redakcinės kolegijos nariai:
Prof. dr. Virginijus Bitė
(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės institutas)
Prof. dr. Saulius Katuoka
(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės institutas)
Prof. dr. Jolanta Zajančkauskienė
(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Baudžiamosios teisės ir proceso institutas)
Doc. dr. Juozas Valčiukas
(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Viešosios teisės institutas)

Recenzentai:
Prof. dr. Lina Mikalonienė (Mykolo Romerio universitetas)
Doc. dr. Marijus Šalčius (Vytauto Didžiojo universitetas)

ISSN 2669-137X (spausdintas)
ISSN 2669-1388 (internete)

© Autorių kolektyvas, 2024
© Mykolo Romerio universitetas, 2024